

HADŽI OSMAN-EF. KAVAZOVIĆ – HRONIČAR, HISTORIČAR, ETNOLOG

Šefko SULEJMANOVIĆ

Institut za društvena i religijska istraživanja, Tuzla
shevkos@yahoo.com

SAŽETAK: Osman-ef. Kavazović, kao džematski imam i oficir Armije Republike Bosne i Hercegovine, iz osjećaja ljudske i društvene odgovornosti veoma angažirano i akribično se bavio pisanjem. Kao rezultat takve intelektualne aktivnosti nastalo je nekoliko veoma vrijednih i zanimljivih knjiga. U ovome prigodnom osvrtu tretirat ćemo njih četiri. Kao autor, Osman-ef. Kavazović je napisao tri knjige: *Azizija i Begova džamija u Brezovom Polju*, *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića* i *Tavla klub "Brezovo Polje"*, dok je knjigu *Drugi korpus slobodi pjeva/patriotske pjesme, vojni amblemi* priredio zajedno s kolegom iz armijskih redova brigadirom Hasibom Mušinbegovićem. Dao je značajan doprinos u nastajanju još dvije respektabilne knjige. Jedna od njih je voluminozna publikacija monografskog karaktera pod nazivom *Svjedok turbulentnog vremena: generacija Gazi husrev-begove medrese 1967-1972.*, a druga je knjiga autora hafiza dr. Fadila Fazlića *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina*. Pored navedenih djela, treba spomenuti da je Osman-ef. Kavazović objavio niz reportažnih izvještaja, više prikaza publikacija i vrijednih stručnih i istraživačkih radova, koji nisu u fokusu ovog rada.

Ključne riječi: Osman Kavazović, Bosna i Hercegovina, Brezovo Polje, Azizija, Drugi korpus, Tavla klub "Brezovo Polje"

Uvod

Na kolokviju održanom 23. oktobra 2024. godine u Behram-begovoj medresi u Tuzli pod nazivom "Sjećanje na život i djelo Osman-ef. Kavazovića", autor ovog rada podnio je prigodan referat koji je imao primarni zadatak da predstavi autorske knjige Osman-efendije, kao i one knjige u kojima je učestvovao kao koautor, priređivač ili saradnik. Navedeni referat podnesen je pod naslovom: "Hadži Osman-ef. Kavazović, hroničar, historičar, etnolog", što je istovjetan naslov i ovog proširenog i znanstveno uobličenog rada.

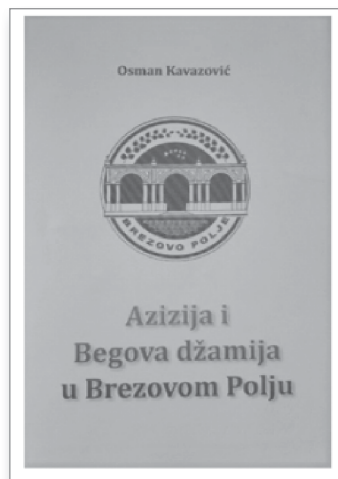
Iako je Osman-ef. Kavazović po vokaciji bio vjerski službenik (imam),

a u vrijeme i nakon Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992–1995), borac i oficir Armije Republike Bosne i Hercegovine, dao je vrijedan doprinos pisanoj riječi, dostojan profesionalnog istraživača i znanstvenika. Zapravo, za Osman-ef. se s pravom može reći da je bio misaono izuzetno darovit čovjek, angažirani hroničar, akribičan historičar i pasionirani etno-istraživač, o čemu najuvjerljivije govore njegova objavljena djela. U četiri knjige, predstavljene u ovome radu, na najljepši i najuvjerljiviji način reflektiraju se, makar i fragmentarno, "život i djelo Osman-ef. Kavazovića", što i jeste bila primarna ideja vodilja organiziranja navedenog kolokvija.

Knjiga *Azizija i Begova džamija u Brezovom Polju* pojavila se u Brčkom 2016. godine u izdanju Medžlisa Islamske zajednice Brčko (Kavazović, 2016). Štampana je u tiražu od 300 primjeraka.¹

Navedena publikacija ima 254 stranice štampanog teksta, zajedno s priloženim fotografijama. Strukturirana je od većeg broja tematskih

¹ Recenzije su potpisali Izet Šabotić i Mustafa Gobeljić. Naslovnu stranicu uradio je Damir Nikšić, lekturu je obavio Ahmed Kavazović, redakciju Lejla Hogić, kompjutersku obradu Mustafa Kopic, tehničko uređenje Elvedin Kozarević, a knjigu je uredio Damir Bulčević (Kavazović, 2016).

*Azizija i Begova džamija
u Brezovom Polju*

naslova, tačnije njih 145, od prvog naslova "Brezovo Polje (u nekoliko riječi)" do autorovih biografskih podataka pod naslovom "Osman Kavazović". Biografija autora napisana je na osam stranica štampanog teksta, od 242. do 249. stranice.

Radi što potpunijeg uvida u tematsku raznovrsnost i slojevitost sadržaja knjige, na ovom mjestu spomenut ćemo neke od navedenih naslova:

- Naselje Brezovo Polje;
- Gradnja Azizije džamije;
- Topal Šerif Osman-paša;
- Vakifi i dobrotvori iz Brezovog Polja;
- Mekteb i imamski stan;
- Imami Azizije džamije;
- Mujezini u Brezovom Polju;
- Mutevelije u Brezovom Polju;
- Mutevelije Begove džamije od 1899. do 1955. godine;
- Adaptacija Begove džamije;
- Legende, anegdote i priče;
- Mevlud u Aziziji;
- Familija Hadžiegrića;
- Azizija ponovo dočekala šljemensku;
- Kandilji nakon 20 godina;
- Čaršija koja ima dušu;
- Prezimeni u Brezovom Polju;
- Egzodus-iseljavanje u toku i poslije Agresije 1992–1995.

Pod navedenim i drugim naslovima, Osman-ef. detaljno i živopisno govori o vjerskim službenicima, vakifima, hadžijama, učiteljima, ljekarima,

ali i običnim ljudima i njihovom svakodnevnom životu u Brezovom Polju. Osman-ef. je rođen u Jelovče Selu kod Gradačca, ali je, čini se prema ovoj knjizi, svoje najljepše dane proveo u živopisnoj kasabi pored rijeke Save. Kada govori o Brezovom Polju i Brezopoljcima, čini to sa toliko topline i ljubavi prema ovoj *čaršiji*, kako je od milja zove, i otmjenom životu koji ispunjava ovu *pitomu posavsku kasabu*, kao prema svojoj rodnoj grudi. Ovako može pisati samo neko ko je istinski srastao s jednom sredinom, i za koga ona znači drugi zavičaj. Čaršija, u kojoj je ostavljeno srce, i u koju se uvijek vraća s neodoljivom čežnjom, jer ostale su neizbrisive slike mladosti, draga lica prijatelja, poziv ezana... i miris stare pekare. Kao dokaz za navedeno, donosimo jedan prilog autorovog opisa Brezovog Polja.

Brezovo Polje – u nekoliko riječi

Brezovo Polje, kasaba, općina, varoš i administracija.

Čaršija i čaršijski život. Sava, riba, alasi, čamci i ladarstvo.

Skela i skeledžije. Azizija i Begova džamija, ezani i imami.

Crkva, zvona i popovi. Škola, učitelji i djeca. Mjesni ured i vjenčanja.

Ambulanta, doktori i babice, bolest i lijekovi, umiranje i rađanje.

Pošta, pisma i telefon. Pijaca, pazarni dan i razmjena dobara.

Hanovi, handžije i musafiri. Dućani/trgovine, roba i trgovci. Briačnice, brice, šišanje i brijanje. Zanati, zanatlije i šegrti. Pekare, pekari i lepinje. Slastičarna, kolači i sladoled (Kavazović, 2016:5).

O sadržaju i vrijednosti ove knjige svoje mišljenje dali su recenzenti prof. dr. Izer Šabotić, profesor na odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, i dr. Mustafa-ef. Gobeljić, glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Brčko. U svojoj recenzentskoj ocjeni knjige prof. Šabotić je napisao:

Navedeni rukopis donosi dosta zanimljivih podataka o Brezovom Polju, o njegovoj prošlosti,

sa posebnim osvrtom na Aziziju džamiju, ali i druge vjerske ustanove na ovome području. Mnštvo predstavljenih detalja vezanih za brojne događaje i ličnosti iz prošlosti Brezovog Polja daju nam jasniju sliku o ovom kraju, a posebno o značaju Azizija džamije u ukupnom vjerskom životu ovoga kraja. Tu su i druge važnosti, demografskog, etnografskog i historijskog značaja. To je sve ono što je činilo sliku prošlosti Brezovog Polja, a čemu je prijetila opasnost da padne u zaborav. Navedenim rukopisom ono je u dobroj mjeri spašeno kao vrijedno pamćenje o Brezovom Polju. Ono je kombinovanog žanra, onog memoarskog, autobiografskog, etnološkog i historijskog. Predstavlja više priča sa velikim brojem detalja koji budućim istraživačima mogu poslužiti kao važni historijski izvori (Kavazović, 2016:240).

Dobar poznavalac prilika u Brezovom Polju, ali i dugogodišnji radni kolega i prijatelj Osman-ef. Kavazovića, dr. Gobeljić u svom recenzentskom osvrtu kaže:

Naravno, ni sav ovaj narativ nije došao niotkuda. Trebalo je sa Brezopoljcima živjeti pa da se osjeti punina njihove ljubavi prema svom topniku, njegova prema svojim džematlijama, ali i prema svima onima koji im se žele istinski približiti. Osman-efendija je uspio sve ove tople silnice objediniti. Njegova ljubav prema Brezopoljcima i njihova prema njemu su se nekada davno susrele i stopile u jednu cjelinu (Kavazović, 2016:241).

U obilju donesenih (auto)biografskih, etnoloških i historiografskih podataka, autentičnoj vrijednosti ove knjige doprinosi i veliki broj priloženih fotografija i novinskih faksimila. Fotografije svjedoče o skoro petodecenijskom kontinuitetu idiličnog života u Brezovom Polju, međukonfesionalnog suživota, saradnje i komšijske solidarnosti, ali i brutalnom zločinu; mučenju, deportaciji i ubijanju ljudi, i razaranju vjerskih i drugih objekata u vrijeme srpsko-crnogorske Agresije

*Putopisi hafiza hadži
Zaim-efendije Huskanovića*

na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Listajući ovu knjigu, na njenim stranicama susrest ćemo mnoge Brezopoljce, ali i najviše predstavnike vjerskog, kulturnog i političkog života Bosne i Hercegovine. Ova knjiga je neizbrisivi spomen, posvećen svima njima.

Knjiga *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića* pojavila se u Tuzli 2018. godine u izdanju štamparske i izdavačke kuće OFF-SET iz Tuzle (Kavazović, 2018). Zajedno s priloženim fotografijama, knjiga je napisana na 246 stranica štampanog teksta.² Mnoge uvodne napomene u knjigama Osman-ef. Kavazovića započinju riječima Mula Mustafe Bešaskije: "Što je zapisano ostaje, a što se pamti iščezne" (Bašeskija, 1977), pa tako i u ovoj knjizi poetsko-proznog žanra. Kada je riječ o narativnom sadržaju ove knjige, s većim brojem naslova i podnaslova, bitno je napomenuti da je Osman-ef. Kavazović, uz svoje autorske tekstove, uredio i dopunio pisane zabilješke i radove koje je veoma ažurno bilježio i pisao hadži hafiz Zaim-efendija Huskanović, ponekada i poetski, kao i ono što je o njemu napisano u periodici Islamske zajednice. Nakon autorovih uvodnih

napomena, knjigu otvara autobiografija hafiza Huskanovića "Mladost u stihu", koja započinje ovako:

Ja sam rođen osmoga aprila,
devet stotin i petnaesta godina
To je tužno ratno bilo vrijeme,
kada majka eto rodi mene.

U ratu me othranila tako, mučio se bolovo i plako.

Jer su tada sve radile žene, pa na njivu nosila i mene.

Dok kopaju tako kukuruze, ja se mučim i proljevam suze.

Pošto se je i rat završio, otac se je kući vratio (Kavazović, 2018:9).

Nakon poetski uobličene autobiografije, knjiga sadrži više zasebnih proznih poglavlja:

- Odlazak na hadž 1965. godine (Hafiz Huskanović je veoma detaljno vodio dnevnik od ikrar dove pa do povratka s hadža, s podacima o broju imama i broju hadžija koji su navedene godine obavili hadž);
- Odlazak na hadž 1972. godine;
- Zabilješke hafiza hadži Zaim-efendije (Podnaslovi: Moje selo Doborovci, Porodično stablo Huskanovića, Ženidba i san 15. noć Ramazana);
- Radovi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića (u *Glasniku*);
- Radovi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića (u *Preporodu*);
- Drugi o hafizu hadži Zaim-efendiji Huskanoviću;
- Bibliografija radova hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića;
- Kao u Bašeskijinoj bilježnici.

Hafiz Zaim-ef. Huskanović je za svoj dugogodišnji imamsko-mualimski rad i drugi aktivizam u Islamskoj zajednici zaslužno dobio više priznanja i nagrada o kojima se u javnosti malo zna. Nemjerljive su zasluge Osman-ef. Kavazovića što one nisu zaboravljene i što smo u prilici da se možemo upoznati s njima. Naime, na stranicama ove knjiga, između ostalog, čitamo i sljedeće:

Povodom velikog jubileja, završetka četrnaestog stoljeća Hidžre, kao i za 40. godišnjicu aktivnog rada u Islamskoj zajednici, hadži Zaim-efendija Huskanoviću pismeno priznanje dodijelio je Reisu-ul-ulema hadži Naim efendija Hadžiabdić za vrijedan doprinos Islamskoj zajednici prilikom dugogodišnjeg vršenja dužnosti imama, vaiza, vjersko-prosvjetnog referenta, člana Sabora IZ-e, muallima i sekretara Odbora Islamske zajednice (Kavazović, 2018:171).

Cijeneci rad hafiza Zaim-efendije Huskanovića u Islamskoj zajednici, kao i sve napore koje je u taj rad uložio, svojevremeno je Zaim-efendija dobio i pismenu pohvalu od reisul-uleme hadži Sulejman-efendije Kemure (Kavazović, 2018:177).

Hafiz Huskanović posjedovao je bogatu kućnu biblioteku, u kojoj su se nalazile i neke knjige stare i po nekoliko stotina godina (Kavazović, 2018:177). Radi pouke sadašnjim i budućim generacijama, vrijedno je spomenuti da je hafiz Huskanović donio odluku da blagovremeno zbrine svoje knjige koje će ostati iza njega, kako bi i dalje služile svojoj svrsi, i bile *od koristi mlađim generacijama*. Kao neko ko je znao i cijenio vrijednost knjige, iskustvo mu je govorilo da su mnoge vrijedne privatne (kućne) biblioteke zagonetno i bespovratno nestale, često nepažnjom i inertnošću njihovih vlasnika. Tu njegovu energičnu brigu za knjigom, i javnu obznanu šta planira učiniti sa svojom bibliotekom, nalazimo i na stranicama ove knjige:

Nedavno, na svečanoj sjednici penzionera [hafiz Huskanović] reče: "Ima dosta knjiga koje poslije smrti naših imama neslavno završe. Prava je šteta. Morali bi Odbori Islamske zajednice i Pododbor Udruženja islamskih vjerskih službenika povesti računa o ovom blagu, kako ne bi propadalo, nego da i dalje služi i bude od koristi mlađim generacijama. Ja svoju biblioteku kanim pokloniti, ako Bog da, Odboru Islamske zajednice u Brčkom" (Kavazović, 2018:173).

² U impresumu knjige potpisani su: recenzenti Sevret Mehmedčehajić i Bahrija Smajić, lektor Ahmed Kavazović, urednik Muhamed Huskanović, kompjuterska obrada Mustafa Kopic i tehničko uređenje Elvedin Kozarević (Kavazović, 2018).

Tavla klub "Brezovo Polje"

Ovaj primjer mogao bi biti dobar input svima onima koji su u zrelijoj životnoj dobi, kako razmišljati i postupati s knjigama, ali i s drugom vrijednom zaostavštinom. O hafizu Zaim-ef. Huskanoviću dosta je kazano i napisano. I sam Hafiz je objavio veliki broj izvještaja o prigodnim vjerskim programima, kao i imami-ma prilikom njihovog preseljenja na ahiret. Ipak, zahvaljujući Osman-ef. Kavazoviću, sve je to pomno prikupljeno, zapisano i sistematizirano u koricama ove knjige, i tako otrgnuto od ljudskog zaborava, do Allahove odredbe.

Knjiga autora Osmana Kavazovića *Tavla klub "Brezovo Polje"* pojavila se u Brčkom 2017. godine u izdanju štamparije i izdavačke kuće OFF-SET iz Tuzle (Kavazović, 2017). S tekstom, fotografijama i drugim priložima, knjiga ima ukupno 186 stranica.³ O čemu, zapravo, govori ova knjiga neobičnog i zanimljivog naslova? Na samom početku knjige, umjesto kratke posvete, autor kaže:

Sretan sam i zahvalan na ukazanoj časti da zajedno s predsjednikom

i članovima Tavra kluba "Brezovo Polje", te ljubiteljima ove popularne drevne igre u Brezovom Polju, zabilježim desetogodišnji rad Kluba i datoj prilici da u nekoliko riječi otrgnem od zaborava osnivanje, registraciju, uspjehe, pobjede, poraze, radosti i tugu (Kavazović, 2017:4).

Vjerovatno je među "običnim" građanima malo onih koji ponešto znaju o ovoj *legendarnoj* igri, a posebno o njenom višemilenijskom porijeklu i poveznici s drevnim carstvima i civilizacijama. Zbog toga nam se čini najprikladnijim i najsvrsishodnijim u ovoj prilici poslužiti se autorovim tekstom "Tavla u nekoliko riječi", gdje se između ostalog, navodi i sljedeće:

Tavla se igrala u Perzijskom carstvu, / Tavla se igrala u drevnom Egiptu, / Tavla se igrala u staroj Vizantiji, / Tavla se igrala u Rimskom carstvu. / Igra za sva vremena, / Igra za sve generacije, / Drevna igra, / Legendarna igra (Kavazović, 2017:5).

Ova saznanja o tavlji su zaista fascinantna, i vjerovatno malo poznata u našoj javnosti, što ovoj knjizi uz ostale osobitosti daje i značajnu znanstveno-historijsku vrijednost.

U strukturalno-sadržajnom oblikovanju knjige, nakon ekspresivnog Predgovora autor govori o Brezovom Polju, njegovim geografskim i prirodnim karakteristikama, prognima, naseljavanjima i lijepom životu u Brezovom Polju, zatim o tavlji kao najstarijoj igri na ploči, lokalizmima i raznim običajima vezanim za tavlju u Brezovom Polju i sl. U drugom dijelu knjige "Igrači tavlje i članovi Tavra kluba 'Brezovo Polje'", autor navodi imena i biografije 23 igrača i člana ove zanimljive igre. Treći dio nosi naziv: "Osnivanje, status i registracija". Pod ovim naslovom autor, pored ostalog, govori o Kalendaru takmičenja za 2007. godinu, Šampionima iz Brezovog Polja, zatim o Čestitkama za ostvarene rezultate, Rejting turnirima koji su se održavali širom Bosne i Hercegovine, od 2007. do 2017. godine, kada se i

pojavila ova knjiga. Četvrti dio nosi naslov "Tavlaške legende u Brezovom Polju". U ovom dijelu knjige malo je teksta, a većinu prostora zauzimaju zajedničke i pojedinačne fotografije Brezopoljskih tavljaških legendi. Na kraju knjige priložene su i dvije recenzije. Prvi recenzent Ramiz Zajmović kaže:

Tavla. Igra čije je postojanje dokazano unazad 5000 godina, najstarija poznata igra u današnjoj civilizaciji, starija i od šaha. Kada je jednom jedan mudri vladar sazvao vijeće mudraca, tražio je od njih da mu osmisle igru koja će najviše sličiti životu. Nakon izvjesnog vremena mudraci su donijeli tavlju (Kavazović, 2017:173).

Drugi recenzent Hasan Pirić u svojoj recenziji podsjeća čitaoca na jedan od mnogobrojnih rejting turnira, kao i statusni rejting Tavra kluba iz Brezovog Polja:

Sjećam se turnira u Mostaru u organizaciji Tavra kluba "Rado-bolja" i pok. Joze Kvesića, zv. Livio. Nas pet, a osvojili od prvih šest mjesta pet (prvo, drugo, treće, peto i šesto). Kaže Jozo: "Generalni, ko su ti ovi?" "Jozo – tavljaši iz Brezova Polja" – odgovaram. Pa koliko ih je došlo? "Došlo pet Jozo." "A dobro je da ih nema više" – odgovara Jozo. Nije samo Livio tada to isto pomislio, nego većina prisutnih tavljaša (Kavazović, 2017:175).

Prvi usmeni spomen o tavlji u naselju Brezovo Polje vezan je za Atik (Staro) Brezovo Polje. Prvi pisani trag o tavlji opet je vezan za Staro Brezovo Polje i za Hajrulah Husića. Hajrulah je ispod svoje kuće, dućana i magaze, imao kafanu "Dört džihâr", koja se nalazila na desnoj obali rijeke Save pored puta Brčko – Brezovo Polje – Bijeljina (Kavazović, 2017:35).

U Bosni i Hercegovini Tavla savez je osnovan 1999. godine, a od 2006. uvodi se Rejting lista igrača, Masters turniri itd. Tavla u širem smislu riječi obuhvata tri discipline i one zajedno i kompletiraju ovu igru kao pojam tavlje:

³ Recenzije za ovu knjigu potpisali su: Ramiz Zajmović i Hasan Pirić. Knjigu je lektorirao Ahmed Kavazović, redak-turu izvršio Nermin Lasetović, a uredio Admir Lasetović. Kompjutersku pripremu knjige obavio je Mustafa Kopic, a tehnički uredio Elvedin Kozarević. Autor knjige potpisao se i kao autor naslovne strane (Kavazović, 2017).

Tavla, Gulbehar i Kapatma (Kavazović, 2017:150). Tradiciju igranja tavle u Brezovom Polju je tako dojmljivo i upečatljivo u ovoj knjizi približio njen autor Osman Kavazović, vrsni tavlšaš i reprezentativni član Tavla kluba "Brezovo Polje".

Brigadir Hasib Mušibegović i major Osman Kavazović, kao aktivni oficiri Armije Bosne i Hercegovine, priredili su knjigu *Drugi korpus slobodi pjeva /patriotske pjesme, vojni amblemi/*, koja je izašla u Tuzli 2002. godine u izdanju Udruženja građana za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu (Mušibegović, Kavazović, 2002). Knjiga tvrdog poveza, s proznim i poetskim tekstom, priložima i fotografijama ima ukupno 828 stranica.⁴ Faktografski prikaz knjige, kao i povod njenog izlaženja, priređivači donose već u njenom predgovoru, veoma detaljno i akribično, gdje se između ostalog, kaže i sljedeće:

Knjiga se sastoji od 21 dijela. Kao najava za svaki dio knjige dat je kraći uvod o doprinosu dotične općine u Odbrambeno-oslobodilačkom ratu protiv Agresije, tok transformacije jedinica koje su postojale i slično. Svaki dio je sastavljen od tekstova pjesama, prigodnih fotografija i ratnih amblema jedinica (grbova i ratnih zastava). Kako je u toku svog postojanja 2. korpus Armije RBiH imao i nekad veću nekad manju zonu odgovornosti, to je i ova knjiga obuhvatila teritorije općina ne samo današnjeg Tuzlanskog kantona, nego i neke općine Zeničko-dobojskog kantona. Knjiga ima 379 pjesama, 281 fotografija, 117 ratnih amblema jedinica. U knjizi je dat izvjestan broj mapa (38) koje bi čitaocu trebale da olakšaju snalaženje u prostoru o kojem je riječ. Ova zbirka je izdata povodom 10. godišnjice formiranja 2. korpusa Armije RBiH (Mušibegović, Kavazović, 2002:4).

U Predgovoru se navodi da knjiga nudi čitaocu jasnu i kompaktnu refleksiju njenog sadržaja, kao i ciljeve prikupljanja patriotskih pjesama, nastalih prvenstveno u zonama Drugog i Trećeg korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, ali i drugih korpusa. To su pjesme koje su borci često i sami sastavljali, rado pjevali i/li recitirali, a koje nas danas podsjećaju na jedno *teško ali i slavno i dostojanstveno vrijeme*. Ujedno, to je autentična slika Naroda⁵ kome je bio namijenjen nestanak i na koji je izvršena najbrutalnija oružana Agresija, a koji je na Agresiju i morbidan zločin uzvratio herojskom borbom za slobodu, otporom i pjesmom koja u sebi ne nosi ni mržnju, ni poziv na zlo i osvetu. To su pjesme koje su prožete duhom altruizma, humanosti i najviših ljudskih i civilizacijskih vrijednosti. *Paradoksalno, ali istinito* (Mušibegović, Kavazović, 2002:3), kako kažu i sami priređivači ove knjige.

Knjiga je nastala povodom obilježavanja desete godišnjice od početka Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i bosanskohercegovačko društvo. Motiv za priređivanje knjige je unutarnji osjećaj, ali i objektivna saznanja priređivača da se brzo zaboravlja sve ono što je pratilo herojski otpor boraca Armije Republike Bosne i Hercegovine, u neslućenoj i nezapamćenoj težini brutalnosti Agresije na našu zemlju. Utihle su patriotske pjesme, a s njima kao da se gasi i sjećanje na jedno nadčovječno herojsko doba, koje se ne smije zaboraviti.

Rijetko se ko usudi javno pustiti neku ratnu patriotsku pjesmu. Možda i sami zaziremo od tog smrtonosnog i ponosnog vremena. A možda smo te pjesme i zaboravili. Ko zaboravlja svoju historiju, ko se ni na svojim greškama ne umije "dozvati" pameti – rizikuje da mu se ta genocidna historija ponovi (Mušibegović, Kavazović, 2002:3).

a korekturu Edin Mušibegović. Autor naslovne strane i sloga je Hussein Isaković (Mušibegović, Kavazović, 2002).

Drugi korpus slobodi pjeva /patriotske pjesme, vojni amblemi/

Zasluge priređivačima ove knjige pripadaju zbog toga što su prikupili i na jednom mjestu predložili tako uvjerljive i apodiktčne dokaze da *borci žrtve Agresije, o zlu ne pjevaju ili bar zlo i osvetu ne prizivaju* (Mušibegović, Kavazović, 2002:3). Recenzent mr. Dželal Ibraković navodi:

Pjesme su (...) obojene svjetlošću koja je "svjetlo Dana" i koja probija mrak tame i sjaji žrtvom, sjevitlošću koja razbija tegobnu tminu koja se nad Bosnom nadvila. (...) Sve je u toj pjesmi u igri: i zov domovine ojađene, popaljene, porušene, i krik bespomoćnih žena, djece i staraca, prognanih, ucvijeljenih dugih kolona, užasni krešendo koncentracionih logora... Ali, tu su pjesme i prkosa i ponosa. Taj ponos može imati sliku arhetipske majke bosanske koja svojom šutnjom nadilazi vrijeme (Mušibegović, Kavazović, 2002).

I ova knjiga svojom sadržinom i porukom nadilazi vrijeme svoga nastanka. Njene poruke ostaju trajni emanet sadašnjim i dolazećim generacijama, kao primjer i po(r)uka kako se voli, brani i čuva čovjek i domovina Bosna i Hercegovina. Njena vrijednost je tim veća što su njeni priređivači neposredni svjedoci i učesnici

⁴ Recenzenti su dr. Salih Kulenović i mr. Dželal Ibraković. Lekturu je obavila Fahra Lušija, redakturu i uređenje knjige Hasib Mušibegović,

⁵ Ovdje se prvenstveno misli na Bošnjake, iako je Agresija izvršena na Republiku Bosnu i Hercegovinu i bosanskohercegovačko društvo (1992–1995).

časne borbe i herojskog otpora Agresiji (1992–1995). Kao takvi, dobitnici su brojnih vojnih priznanja i odlikovanja.⁶ O njihovoj vojničkoj časti i patriotizmu svjedoči i ova knjiga.

*

Uz spomenute autorske i koautorske knjige, Osman-ef. Kavazović autor je dijela knjige *Svjedok turbulentnog vremena: Generacija Gazi Husrev-begove medrese 1967–1972.*, koja se pojavila u Sarajevu 2020. godine u izdanju izdavačke kuće Dobra knjiga. Svoj pečat on je ostavio i u knjizi dr. Fadila Fazlića *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina*, objavljenoj u Sarajevu 2006. godine u izdanju Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalema. Iako Osman-ef. nije naveden kao autor priloga, knjigu *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina* ovdje navodimo iz najmanje iz dva razloga. Prvo, u Predgovoru knjige autor je izrazio zahvalnost kolegama profesorima s Fakulteta islamskih nauka kao i svim pojedincima koji su mu *pomogli u prikupljanju potrebnih podataka* na terenu. Među onima kojima je *explicite* izrazio svoju pismenu zahvalnost nalazi se i ime Osman-ef. Kavazovića.

Drugo, nakon izlaska knjige autor je jedan primjerak, sa svojeručnim potpisom, poklonio Osman-efendiji. U posveti, na prvoj stranici knjige piše: “Osman ef. Kavazoviću, sa velikom zahvalnošću za nesebičnu pomoć koju mi je pružio u toku pripreme ove knjige, Sarajevo: 5.11.2006. F. Fazlić.”⁷

Zaključak

Osman-ef. Kavazović, po vokaciji vjerski službenik, a potom borac i oficir Armije Republike Bosne i Hercegovine, bio je neumorni hroničar, vrsni historičar i izuzetan etnolog. Uz

imamski rad i vojnu oficirsku službu, napisao je tri knjige, jednu je priredio zajedno s armijskim kolegom Mušinbegovićem i dao veliki doprinos u nastajanju još dvije knjige. Pored toga, Osman-ef. je napisao i objavio veliki broj radova, raznovrsne tematizacije i znanstvene kategorizacije te prigodnih reportaža i novinskih članaka. Od 1974. godine redovan je dopisnik IIN *Preporod*, a povremeno je objavljivao svoje radove u više časopisa i novina kao što su: *Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, *Armija ljljana*, *Godišnjak BZK Preporod Tuzla*, *Zmaj od Bosne*, *Gradačacke novine*, *Avaz*, *Sportske novosti* i sl.

U ovome radu, s osnovnim faktografskim, strukturalnim i sadržinskim naznakama, predstavljene su navedene knjige u kojima se vidno reflektiraju stručna kompetentnost i ljudska osobnost Osman-ef. Kavazovića. Gdje god je boravio, Osman-efendija je nastojao kroz pisanu riječ iskazati zahvalnost ljudima s kojima je radio, sarađivao i s kojima se poznao. Posebno se to jasno i snažno zapaža u knjizi *Azizija i Begova džamija u Brezovom Polju i Tavla klub “Brezovo Polje”*. Ne zaboravlja Osman-efendija ni prvu službu u Velikom Badiću kod Bosanske Krupe, i redovno to s posebnom dozom zadovoljstva i ponosa ističe. Kao oficir Armije Republike Bosne i Hercegovine, knjigom *Drugi korpus slobodi pjeva/patriotske pjesme, vojni amblemi*, dao je nemjerljiv doprinos očuvanju patriotskih pjesama *prkosa i ponosa* nastalih i pjevanih u vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, a kojima je prijetila, i još uvijek prijeti opasnost od *smrtonosnog* zaborava. Širokogrudo se “odužio” i svojoj generaciji učenika Gazi Husrev-begove medrese, kroz rad u redakciji monografije *Svjedok turbulentnog vremena: generacija azi Husrev-begove medrese 1967–1972.* i

s dva veoma vrijedna priloga unutar ove knjige. Iako je Osman-efendija dao vrijedan doprinos u nastajanju više knjige, na ovom mjestu spomenuli smo samo jednu od njih – *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina* autora hafiza dr. Fadila Fazlića.

Kada je u pitanju spisateljski opus Osman-efendije, njegov fokus usmjeren je primarno na Posavinu i posavske ljude, s posebnim naglaskom na Azizije džamije u Posavini i vjerske službenike. Može se reći da su ove teme dominantno opečatile njegov spisateljski personalitet. Bio je passionirani istraživač historijata navedenih džamija ili *pet sestara*, kako ih Osman-efendija odmila naziva: *Azizije u Brezovom Polju*, *Azizije u Orašju*, *Azizije u Bosanskom Šamcu*, *Azizije u Orahovi* i *Azizije u Bosanskoj Kostajnici*. Što se tiče vjerskih službenika, počevši od muderisa, hafiza imama, pa do mujezina, mutevelija, članova džamijskih odbora, vakifa i dobrotvora, svi su oni našli svoje mjesto na stranicama *Preporoda* i druge periodike Islamske zajednice, kao i među koricama ovdje navedenih knjiga. Po toj dimenzionalnosti, posebno se izdvaja knjiga *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića*.

Postavlja se opravdano i logično pitanje šta je sve tako snažno motiviralo Osman-efendiju da tako ustrajno i znatiželjno prikuplja podatke, brižljivo sve to bilježi, studiozno promišlja, disciplinirano klasificira, zlački sistematizira i akribično piše i objavljuje. Pored neosporne pripovjedačke i spisateljske darovitosti i lakoće rukovanja perom, Osman-ef. je volio ljude. Dragost i ljepotu vlastitog života nalazio je u darivanju. Radio je to na sebi svojstven način i bio primjer umijeća otmjenog darivanja, kako materijalnog tako i duhovnog. Dakle, mnogo toga je radio iz ljubavi prema ljudima, ali i imamskog poziva

⁶ Hasib Mušinbegović kraj Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu dočekaao je u činu pukovnika Armije Republike Bosne i Hercegovine. Unaprijeđen je u vojni čin brigadira 22. decembra 1995. godine. Osman Kavazović aktivnu

vojnu službu završio je u činu majora Armije Bosne i Hercegovine. Dobitnik je najvišeg vojnog priznanja “Zlatni ljljan” (Mušinbegović, Kavazović, 2002:815–817).

⁷ Ovom prilikom najsrdačnije zahvaljujem

porodici Osman-ef. Kavazovića, hanumi Hajriji i kćerima Lejli i Lemani, što su mi svojom ljubaznošću omogućile uvid u ovu, kao i druge knjige, kojima se za života služio Osman-efendija, i u njima ostavljao svoje zabilješke.

kojem je vjerno služio do posljednjeg daha i kada zvanično to nije bio. Uloge autora, koautora i saradnika najbolje svjedoče o senzibilnoj i velikodušnoj

matrici njegove ličnosti. *S Osmanom se uvijek imalo šta pričati*. Zbog toga je bio voljen i uvijek rado viđen u društvu i svakodnevnim ljudskim susretanjima.

Nadam se da će mladi čuti i čitati o likovima poput Osmana, koji im treba biti uzor kako se brani čast i sloboda Bosne i Bošnjaka (Mustafa Cerić).

Literatura

Balihodžić, Kemal (ur.) (2019). *Svjedok turbulentnog vremena: generacija Gazi Husrev-begove medrese 1967–1972*. (1. izd.). Sarajevo: Dobra knjiga.
Balihodžić, Kemal (ur.) (2020). *Svjedok turbulentnog vremena: generacija Gazi Husrev-begove medrese 1967–1972*. (2. izd.). Sarajevo: Dobra knjiga.
Bašeskija, Mula Mustafa Ševki (1977). *Ljetopis*. Sarajevo: Sarajevo-Publishing.
Cerić, Mustafa, "Moj omaž gaziji Osmanu Kavazoviću",

<https://preporod.info/bs/article/44762/dr-mustafa-ef-ceric-moj-omaz-gaziji-osmanu-kavazovicu> (pristupljeno 13.4.2025).
Fazlić, Fadil (2006). *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina*. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i IK El-Kalem.
Kavazović, Osman (2016). *Azizija i Begova džamija u Brezovom Polju*. Brčko: Medžlis Islamske zajednice Brčko.
Kavazović, Osman (2017). *Tavla klub "Brezovo Polje"*. Tuzla: OFF-SET Tuzla.

Kavazović, Osman (2018). *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića*. (1. izd.). Tuzla: OFF-SET Tuzla.
Kavazović, Osman (2018). *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića*. (2. izd.). Tuzla: OFF-SET Tuzla.
Mušibegović, Hasib i Kavazović, Osman (2002). *Drugi korpus slobodipjeva /patriotske pjesme, vojni amblemi/* (priredili). Tuzla: Udruženja građana za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu.

الموجز

الحاج الشيخ عثمان كفازوفيتش، المؤرخ
وعالم الأعراق والشعوب
شيفكو سليمانوفيتش

كان الشيخ عثمان كفازوفيتش إمام مسجد وضابطاً في جيش جمهورية البوسنة والهرسك، وانطلاقاً من شعوره بالمسؤولية الإنسانية والاجتماعية، كان يهتم كثيراً بالكتابة والتأليف الدقيق. وقد أثمر نشاطه الفكري العديد من الكتب القيّمة والشيقة، وسنستعرض منها في هذه النبذة أربعة منها. للشيخ عثمان كفازوفيتش ثلاثة كتب: "مسجد العزيزية ومسجد البيك في بريزوفو بولي"، و"رحلات الحافظ الحاج زعيم أفندي هوسكانوفيتش"، و"نادي الطاولة في بريزوفو بولي"، أما الكتاب الرابع "الفيلق الثاني يُنشد للحرية/أغاني وطنية، وشعارات عسكرية" فقد صنفه بالتعاون مع زميله في الجيش، العميد حسيب موشينبيغوفيتش. كما ساهم في تأليف كتابين قيّمين آخرين، أحدهما عمل موسوعي ضخيم بعنوان "شاهدٌ على زمن متقلب: دفعة مدرسة الغازي خسرو بك 1967-1972"، والثاني للحافظ الدكتور فاضل فازليتش بعنوان "حفظة القرآن في البوسنة والهرسك في المائة والخمسين عاماً الماضية". وتجدر الإشارة إلى أن الشيخ عثمان كفازوفيتش نشر سلسلة من التحقيقات والمراجعات والأعمال المهنية والبحثية القيّمة، والتي لا تدخل ضمن محور هذا البحث.

الكلمات المفتاحية: عثمان كفازوفيتش، البوسنة والهرسك، بريزوفو بولي، العزيزية، الفيلق الثاني، نادي الطاولة "بريزوفو بولي".

Summary

HADŽI OSMAN-EFFENDI KAVAZOVIĆ –
CHRONICLER, HISTORIAN, ETHNOLOGIST

Šefko Sulejmanović

Osman-ef. Kavazović, imam of a jamaat and an officer of the Army of Bosnia and Herzegovina, with a strong sense of humane and social responsibility, was also actively engaged in writing. As a result of this intellectual activity, a number of very valuable and interesting books were produced. On this occasion, we reviewed his four works. Osman-ef. Kavazović is the author of three books: *Azizija i Begova džamija u Brezovom Polju* (*Azizija and the Bey's mosque in Brezovo Polje*), *Putopisi hafiza hadži Zaim-efendije Huskanovića* (*Travelogues of hafiz Zaim effendi Huskanović*), and *Tavla klub "Brezovo Polje"*, and for the book *Drugi korpus slobodipjeva /patriotske pjesme, vojni amblemi*, he was a co-author and a collector along with his fellow from the Army, Hasib Mušibegović. He made a significant contribution in writing two more books. One is a voluminous publication of monographies, *Svjedok turbulentnog vremena: generacija Gazi Husrev-begove medrese 1967-1972*. (A Witness to the turbulent times: Gazi Husrev-bey's Madrasa generation of 1967-1972), and the other is a book by Hafiz Fadil Fazlić, *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih 150 godina* (*Huffaz of the Qur'an in Bosnia and Herzegovina in the last 150 years*). We should also mention here that besides these, Osman-ef. Kavazović published a number of reports, articles, book reviews and other valuable research work that were not in the focus of the present article.

Keywords: Osman Kavazović, Bosnia and Herzegovina, Brezovo Polje, Azizija, the Second Corpus, Tavla klub "Brezovo Polje"